

Педагогическо списание на
Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“

ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ЛЮБМИРА

Брой 1, 2016

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА

КЪМ ПРОБЛЕМА ЗА МИГРАЦИЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ

Любомира Попова

ON THE PROBLEM OF MIGRATION OF BULGARIA'S YOUTH

Lyubomira Popova

Abstract: Young people are society's most mobile segment. For that reason the potential chance for migration among them is the exceptionally high. In that context, this article is researching the migration processes among young people in Bulgaria via analyzing the main factors which are determining internal and external migration.

Key words: migration, factors, youth

Коренните обществени и икономически промени, настъпили в страната ни след 90-те години на двадесети век, обуславят формирането на нови тенденции в миграционното поведение на населението у нас. Основната промяна е свързана с премахването на административните ограничения за свободно движение на българските граждани, което създава благоприятни условия за свободни външно и вътрешно миграционни прояви.

Миграцията на населението е демографско събитие, което се отнася до всички лица, но младите хора са най-мобилната част от населението и затова потенциалната възможност за миграция сред тях е изключително висока. В този контекст целта на статията е да изследва миграционните процеси сред младежите в България, като анализира основните фактори, които ги обуславят.

Характерно за миграционните процеси в Европа през последните десетилетия е тяхната изключителна динамика. Местоположението на България е уникално от историческа и геополитическа гледна точка. Страната ни е своеобразен кръстопът между изтока и запада, между севера и юга. След приемането ни за член на Европейския съюз през 2007 година, ние се явяваме и негова външна граница, което ни изправя пред редица нови възможности и предизвикателства.

Понятието **миграция** има латински произход (migration) и означава придвижване или преселване на население вътре в една страна или от една страна в друга. Организацията на обединените нации дефинира миграцията като явление, което е свързано с трансгранично движение на деца и възрастни, и съответно мигрант е човек, който е пребивавал в чужда държава повече от една година. Според възприетата от Националния статистически институт методология, като емигранти се определят лицата, които са заявили, че напускат страната за продължително време (поради постоянно живеене, брак, работа) или които са извън страната за повече от една година.

Може да се твърди, че миграцията, заедно с останалите демографски процеси, е един от основните фактори, които обуславят размера и структурата на населението в страната. Характерна последица от еволюцията на миграционните движения у нас е установяването на трайни различия в демографското възпроизводство, както и дългосрочно, и засилващо се влошаване на общите и структурни демографски показатели на населението¹.

Миграцията като демографско събитие се отнася до всички лица, които са декларирали промяна на настоящия адрес в рамките на страната и извън нея. Младите хора, или лицата на възраст от 15 до 29 години (съгласно Закона за младежта²), като съвкупност са най-мобилната част от населението и затова миграционните процеси при тях са по-интензивни. Възрастта се оказва важен фактор при

вземане на решение за миграция сред българското население. Установено е, че с нарастване на възрастта относителният дял на желаещите да заминат за чужбина намалява.

Мотивите за миграция най-често са – обучение, добре заплатена работа, по-добри условия на живот. Според актуални научни изследвания движеща сила на емиграцията е по-скоро отблъскването, отколкото привличането. „Желанията за емиграция са свързани не толкова с привлекателните условия в другите страни, а преди всичко се пораждат от отрицателните условия у нас – безработица, нисък стандарт на живот, престъпност и социална несигурност“³³.

Източник на данните за естественото и механичното движение на населението в България е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението (виж табл. 1). От 2007 година насам в данните за механичното движение на населението се включва не само вътрешната миграция, а и движението на лицата към и от страната.

Таблица 1
Механично движение на населението през 2014 г. по области и пол

Области	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
България	121 135	57 882	63 253	123 247	58 917	64 330	-2112	-1035	-1077
Благоевград	3605	1669	1936	5016	2552	2464	-1411	-883	-528
Бургас	8573	3864	4709	7545	3993	3552	1028	-129	1157
Варна	8882	4252	4630	7882	3782	4100	1000	470	530
Велико Търново	4177	1922	2255	5464	2430	3034	-1287	-508	-779
Видин	1325	627	698	1989	909	1080	-664	-282	-382
Враца	3373	1633	1740	4683	2211	2472	-1310	-578	-732
Габрово	1521	717	804	2081	983	1098	-560	-266	-294
Добрич	2554	1162	1392	3066	1419	1647	-512	-257	-255
Кърджали	4856	2612	2244	3021	1494	1527	1835	1118	717
Кюстендил	1848	825	1023	2707	1235	1472	-859	-410	-449
Ловеч	2101	980	1121	2666	1236	1430	-565	-256	-309
Монтана	2844	1299	1545	3289	1516	1773	-445	-217	-228
Пазарджик	2297	1003	1294	3616	1717	1899	-1319	-714	-605
Перник	2082	1009	1073	2303	1090	1213	-221	-81	-140
Плевен	3762	1665	2097	4787	2265	2522	-1025	-600	-425
Пловдив	9780	4485	5295	9464	4452	5012	316	33	283
Разград	1964	835	1129	2600	1134	1466	-636	-299	-337
Русе	3229	1509	1720	3388	1520	1868	-159	-11	-148
Силистра	1707	728	979	2102	931	1171	-395	-203	-192
Сливен	2483	1107	1376	3278	1492	1786	-795	-385	-410
Смолян	1102	542	560	2437	1197	1240	-1335	-655	-680
София (столица)	25 026	12 806	12 220	16 544	8430	8114	8482	4376	4106

София	3708	1754	1954	4351	2038	2313	-643	-284	-359
Стара Загора	6299	2984	3315	6143	2910	3233	156	74	82
Търговище	1909	866	1043	2428	1144	1284	-519	-278	-241
Хасково	4859	2536	2323	4621	2221	2400	238	315	-77
Шумен	3130	1490	1640	3152	1416	1736	-22	74	-96
Ямбол	2139	1001	1138	2624	1200	1424	-485	-199	-286

Представените в таблица 1 данни сочат, че през 2014 г. положителен механичен прираст (разликата между заселените и изселените лица) се констатира в следните области на страната – **София** – столица (8482), **Кърджали** (1835), **Бургас** (1028), **Варна** (1000), **Пловдив** (316), **Хасково** (238), **Стара Загора** (156). В резултат на отрицателния механичен прираст най-много намалява населението на областите – Благоевград (-1411), Смолян (-1335), Пазарджик (-1319) и Враца (-1310).

В следващата таблица 2 са представени **групите причини**, поради които се извършва механичното движение на територията на Република България, изнесени от Националния статистически институт. Тези причини са обособени по следния начин: постоянна работа; временна работа; сключване на брак; образование; с (при) родители; за гледане; други. Тук е необходимо да се уточни, че представените данни не са диференцирани по възрастов признак, въпреки това ги анализираме, тъй като очертават общи тенденции, които се отнасят в най-голяма степен за младите хора.

Таблица 2

Механично движение на населението през 2013 г. по причини и пол

Причини	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	Общо	мъже	жени
Общо за страната	104 948	49 568	55 380	106 056	48 913	57 143	-1108	655	-1763
Постоянна работа	5974	2719	3255	5832	2619	3213	142	100	42
Временна работа	1745	941	804	1759	943	816	-14	-2	-12
Сключване на брак	1020	99	921	1013	96	917	7	3	4
Образование	8494	4345	4149	8380	4283	4097	114	62	52

С (при) родители	4938	2338	2600	4787	2259	2528	151	79	72
За гледане	2963	1270	1693	2975	1272	1703	-12	-2	-10
Други	30 676	13 153	17 523	29 499	12 595	16 904	1177	558	619
Непоказана	49 138	24 703	24 435	51 811	24 846	26 965	-2673	-143	-2 530

Ранжирането на посочените вече причини откроява, че най-често вътрешната миграция през 2013 г. се дължи на:

- **Образование** – при 8494 лица.
- **Постоянна работа** – при 5974 лица.
- **С (при) родители** – при 4938 лица.

Анализът на изнесените данни сочи, че вътрешната миграция се провокира предимно от фактора образование. Затова 4345 от мъжете и 4149 от жените са се преместили, за да продължат своето образование.

Във връзка със започване на постоянна работа, броят на преместилите се също е значителен – 5974 лица, което отрежда второ място на този фактор. Тук обаче броят на жените е по-голям – 3255 лица, докато при мъжете той е 2719 лица.

При сключване на брак отново жените са по-мобилни – 921 са променили населеното си място, а при мъжете – само 99 лица.

Важно демографско събитие, което трябва да се анализира при формиране на държавната младежка политика е външната миграция. Данните, с които разполага Националният статистически институт към 2014 г., са представени в таблица 3.

Таблица 3

Външна миграция по възраст и пол през 2014 г.

Пол Възраст	2014		
	Заселени в страната	Изселени от страната	Механичен прираст
Общо	26 615	28 727	-2112
0 – 4	1561	486	1075
5 – 9	1195	542	653
10 – 14	862	739	123

15 – 19	1267	1839	-572
20 – 24	2340	4263	-1923
25 – 29	2594	4342	-1748
Мъже	14 712	15 747	-1035
0 – 4	786	231	555
5 – 9	634	262	372
10 – 14	467	358	109
15 – 19	777	905	-128
20 – 24	1499	2213	-714
25 – 29	1483	2420	-937
Жени	11 903	12 980	-1077
0 – 4	775	255	520
5 – 9	561	280	281
10 – 14	395	381	14
15 – 19	490	934	-444
20 – 24	841	2050	-1209
25 – 29	1111	1922	-811

Както показват изнесените данни, в края на 2014 г. общият брой на изселените се младежи е **10 444**. Най-голям е броят на младите хора в групата на 25–29-годишните – 4342 лица, следван от тези в групата на 20–24-годишните – съответно – 4263 лица. По отношение на половия признак броят на изселените се мъже е по-голям – 5538 души, докато при жените той е 4906 души.

Наблюдава се ново покачване на желанието за емиграция при младите хора, особено в групата на 20–29-годишните, след спада на емиграционните настроения в периода 2002 – 2006 г. Буди тревога фактът, че всеки осми млад човек има намерения в близко бъдеще да емигрира. Около една четвърт от младите хора в страната проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина.

Според национално представително проучване, проведено през 2011 г.⁴, се очертава известна промяна в образователната структура на емиграционния поток – в него доминират млади хора със средно (11,9%) и по-ниско образование (10,2%). Младежите с висше образование все повече виждат шансове и перспективи за добро материално положение в страната и само 7,5% декларираат желание за реализация в чужбина.

Въз основа на количествения и качествен анализ на представените статистически данни, може да се обобщи:

- Най-висок положителен механичен прираст (разликата между заселените и изселените лица) се отчита в областите: София – столица (8482), Кърджали (1835), Бургас (1028), Варна (1000), Пловдив (316), Хасково (238), Стара Загора (156).

- Най-много намалява населението на областите – Благоевград (-1411), Смолян (-1335), Пазарджик (-1319) и Враца (-1310), което е в резултат на отрицателния механичен прираст.

- Вътрешната миграция най-често се дължи на продължаване на образованието и започване на постоянна работа.

- При мъжете най-често вътрешната миграция е обусловена от продължаване на образованието, а при жените поради започване на постоянна работа и сключване на брак.

- Външната миграция е най-силно изразена в подгрупата на 25–29-годишните младежи, като броят на мъжете, напуснали страната, е по-голям от този на жените.

- Голяма част от младежите желаят да учат и работят в чужбина, поради икономическите условия в страната ни. Но повечето от тях биха желали след време да се върнат.

- Изтичането на висококвалифицирани специалисти има сериозен негативен ефект за икономиката ни (въпреки значението на ежегодно превежданите от емигрантите финансови средства към страната ни).

Проблемите, породени от миграцията, отдавна са на дневен ред в редица европейски страни, в това число и в България. Безспорно глобалният пазар на труда и възможността за свободен избор са предизвикателства пред младите хора, свързани с тяхното пълноценното съществуване и социокултурна реализация.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Жекова, В. 2007:** *Социално-демографски профил на младите български емигранти // Младите хора в европейска България.* София, с. 151. // **Zhekova, V. 2007:** *Sotsialno-demografski profil na mladite balgarski emigranti // Mladite hora v evropeyska Bulgariya.* Sofiya, s. 151.

² Закон за младежта, в сила от 20.04.2012 г., Обн. ДВ. бр. 31 от 20 Април 2012 г., изм. ДВ. бр. 68 от 2 Август 2013 г. // *Zakon za mladezhata, v sila ot 20.04.2012 g., Obn. DV. br. 31 ot 20 April 2012 g., izm. DV. br. 68 ot 2 Avgust 2013 g.*

³ **Белчева, М. 2007:** *Демографските процеси и младите поколения на България // Младите хора в европейска България.* София, с. 101. // **Belcheva, M. 2007:** *Demografskite protsesi i mladite pokoleniya na Bulgariya. // Mladite hora v evropeyska Bulgariya.* Sofiya, s. 101.

⁴ *Национално представително проучване на Агенция „Медиана“ за 2011 г. // Natsionalno predstavitelno prouchvane na Agentsiya „Mediana“ za 2011 g.*